

Onderwereld boven water? Zoektocht naar georganiseerde criminaliteit in de Noordelijke zeehavens

N. Struiksmā, C. Boxum, S.J. Hollenberg, N.O.W. Woestenburg (Pro Facto)
Politiekunde 106

Thema: 1.1 Georganiseerde criminaliteit

Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is om meer zicht te krijgen op de aard en omvang van de georganiseerde criminaliteit in de Noordelijke zeehavens en naar de informatiepositie van de politie hierover.

Onderzoeksvragen:

De centrale onderzoeksvraag luidt:

Wat is de aard en omvang van de georganiseerde criminaliteit in de vier grootste Noordelijke zeehavens en hoe kan de informatiepositie gericht op een effectieve aanpak daarvan verbeterd worden?

De deelvragen zijn:

1. Welke actoren binnen en buiten de politie houden zich in de praktijk bezig met de aanpak van de georganiseerde criminaliteit in de vier zeehavens? Zijn dat alle relevante actoren?
2. Welke vormen van georganiseerde criminaliteit doen zich volgens stakeholders binnen en buiten de politie voor in de zeehavens en wat is volgens hen de aard en omvang ervan?
3. Welke informatiebronnen zijn beschikbaar over de havens en op welke manier worden deze ingezet door de politie om de informatiepositie te verbeteren?
4. Hoe komt de politie aan informatie over criminaliteit in het havengebied en hoe vindt informatie-uitwisseling met andere partners plaats?
5. Welke lessen (do's en don'ts) kunnen geleerd worden wat betreft de informatiepositie van de politie?

Methoden van onderzoek

- Literatuurstudie;
- Interviews;
- Bestuderen van beleidsdocumenten en politiegegevens;
- Observaties

Samenvatting

De laatste jaren zijn er incidenten met georganiseerde criminaliteit geweest bij kleinere lucht- en zeehavens. In de literatuur komt criminaliteit in havengebieden weinig aan de orde. Omdat het aannemelijk is dat er ook sprake is van vormen van georganiseerde criminaliteit in de Noordelijke zeehavens heeft Pro Facto samen met de politie Noord-Nederland een onderzoek uitgevoerd naar de aard en omvang van de georganiseerde criminaliteit in de vier grootste Noordelijke zeehavens en naar de vraag hoe de informatiepositie gericht op een effectieve aanpak daarvan verbeterd kan worden. Er is ook aandacht voor de relevante actoren die betrokken zijn bij de aanpak van georganiseerde criminaliteit, de informatiepositie van deze actoren en de onderlinge informatie-uitwisseling en de lessen die op basis van dit onderzoek getrokken kunnen worden.

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden is gebruik gemaakt van een triangulatie van onderzoeksmethoden, bestaande uit literatuurstudie, 57 interviews, kwantitatief onderzoek en observatie van quadriviumcontroles in Harlingen en Lauwersoog. De medewerking aan het onderzoek was optimaal, alle beoogde gesprekspartners wilden meewerken en waren openhartig.

De kennis over de omvang en aanpak van criminaliteit in de havens blijkt beperkt. Betrokkenen zijn ervan overtuigd dat criminele activiteiten plaatsvinden in de Noordelijke zeehavens en dat het naïef zou zijn te veronderstellen dat het niet zo is en baseert zich vooral op bepaalde signalen, incidenten en veronderstellingen. Er zijn diverse actoren die op papier een taak hebben in de aanpak van georganiseerde criminaliteit in de Noordelijke zeehavens of daarin een rol kunnen vervullen, bijvoorbeeld door relevante informatie te leveren. Gedacht kan worden aan de politie, Koninklijke Marechaussee, Douane, NVWA, ILT, gemeenten, Omgevingsdiensten, de Belastingdienst en private partijen. In de praktijk is de rol van de meeste van deze actoren beperkt.

Binnen de regionale eenheden van de politie is te weinig nautische kennis aanwezig voor de adequate handhaving en opsporing in de havengebieden en op het water. De landelijke eenheid beschikt over meer kennis en expertise en is daarin ondersteunend aan de regionale eenheden. De regionale eenheden zijn met uitzondering van de haven van Harlingen echter weinig fysiek in de havens aanwezig. De prioriteit voor het onderwerp is laag. De informatiepositie van de politie in de Noordelijke zeehavens is zeer beperkt.

De taak van de Koninklijke Marechaussee is primair gericht op het beschermen van de Nederlandse buitengrenzen waardoor hun focus wat betreft georganiseerde criminaliteit is gericht op mensensmokkel. De Koninklijke Marechaussee patrouilleert dagelijks in alle onderzochte havens en is permanent gevestigd in de Eemshaven vanwege paspoortcontrole. Ook de Douane is actief in alle onderzochte zeehavens. De focus van de Douane is daarbij gericht op goederen die het land in- en uit worden gevoerd. De Douane is echter geen opsporingsorganisatie. De rol van de andere actoren in de Noordelijke zeehavens is zeer beperkt.

De reorganisatie van de politie in 2013 heeft ervoor gezorgd dat veel kennis en expertise van de waterpolitie verloren is gegaan. De regionale eenheden die vervolgens verantwoordelijk werden voor de havens zijn onvoldoende geëquipeerd voor deze taak en moeten deze bovendien combineren met een veelheid aan andere taken. Ook de Dienst Infrastructuur van de Landelijke eenheid, verantwoordelijk voor het onderdeel 'water', moet het sinds 2013 met zeer beperkte capaciteit doen terwijl geografisch een enorm gebied bediend moet worden.

Het is voor de handhavingsorganisaties belangrijk om samenwerking te zoeken met andere organisaties, zodat ze bijvoorbeeld ook een oog- en oorfunctie voor elkaar kunnen vervullen. Een goede informatiepositie is belangrijk om inzicht te hebben in de aard en omvang van de georganiseerde criminaliteit in de Noordelijke zeehavens. Op basis daarvan kunnen prioriteiten worden gesteld en gerichte acties worden ondernomen. Harlingen is het verst gevorderd met het opbouwen van een informatiepositie. De gebiedsagent van de Landelijke eenheid werkt nauw samen met collega's van de regionale eenheid, zij zijn gehuisvest in hetzelfde gebouw en voeren wekelijks overleg waar ook de Koninklijke Marechaussee aanschuift.

De onderzoekers bevelen aan om een expliciete keuze te maken of het verbeteren van de informatiepositie voor de aanpak van georganiseerde criminaliteit in de Noordelijke zeehavens prioriteit krijgt.